Shri Sarda Education Society's
(A Linguistic Minority Educational Institute)

Smt Radhabai Sarda Arts, Commerce & Science College
Anjangaon Surji, Dist - Amravati, Maharashtra
NAACAccredited 'A' with CGPA 3.21

Department of Botany

ACADEMIC SESSION
2023-2024

BEST PRACTICE

Medicinal Plants: Cultivation, Conservation , Distribution, Value addition and Awareness creation

SMT RADHABAI SARDA ARTS, COMMERCE & SCIENCE COLLEGE, ANJANGAON SURJI DIST AMRAVATI

DEPARTMENT OF BOTANY

Introduction :

Geographically Anjangaon Surji , District Amravati is located at 21.163 N 77.3094 E and has an average elevation of 374 meters which occupies an area of 3,169.22 km^2. The taluka comprises of 128 villages, some of the villages are situated at the foot hills of Melghat. Korku, Bhill, Nihal, Govari etc. are the tribals inhabiting these villages. The medicinal plant sector needs a focused attention to develop it as a component of economic growth. Since the demand for medicinal plants is ever increasing due to increasing fascination towards herbal products .The usage of the medicinal plants is found in many Indian cultures and is documented in Indian systems of medicine. An estimated 960 species of medicinal plants are in trade of which 178 species have annual consumption levels more than 100 metric tons. These medicinal plants not only constitute a major resource base for the traditional medicine and herbal industry but also provide livelihood and health security to a large section of Indian population. The area is known for cultivation of commercial medicinal herbs like safed musali (*Chlorophytum borivilianum* Sant.& Fern.) ,Lendi-pimpri (*Piper longum* L.) and aromatic plant Tikhadi (*Cymbopogon martini*(Roxb.) Wats.) . Cultivation will help in conservation of some of the medicinal herbs that are being pushed to the danger of extinction.

Objectives:

1. To create awareness for use and conservation of medicinal plants in the local community, students and faculty members.
2. To help in identification of locally available medicinal plants.
3. To create awareness for the use of medicinal plants on various diseases in the local community, students, Alumni and faculty members.
4. To evaluate and disseminate cultivation techniques of locally suitable medicinal and aromatic plants
5. To provide access to quality planting material

Medicinal Plants: Cultivation, Conservation , Distribution, Value addition and Awareness creation

ACTIVITY CONDUCTED

1. Plantation of Medicinal Plants Saplings:

Department of Botany successfully organized Tree Plantation Programme. On this occasion Mangesh Dagawal Head Department of Botany and students were planted medicinal plant saplings in the premises of the Botanical Garden. While addressing the students the Principal, Dr Bashisth Choubey threw light on the importance of trees to balance environment. Students of Bsc-I, II and III participated in plantation and cultivation practices of the medicinal plants . Plantation in the garden is a regular practice as per the plants brought from the field and from various places.

2. Preparation of Medicinal Plants Saplings:

Plant saplings of the medicinal plants prepared in botanical garden B.Sc. students participated in preparation of plant saplings they also understand the techniques and skill required for the saplings preparation. Plant saplings prepared for distribution among the local people and also in college programme organized

3. Distribution of saplings and create awareness:

Medicinal plants saplings distributed to Botanical garden visitors, students, alumni .One of the activity conducted under this extension activity is plant sapling gifted to faculty members and non teaching staff on the occasion of their birthday

5. Medicinal Plants Awareness Creation among the first year students in Induction Programme –

Medicinal Plants Awareness and Plantation Programme conducted in Induction programme organized for first year students from all faculty (Arts, Commerce & Science) more than 350 students participated in this programme and understand the Medicinal Plant uses and method of their plantation. Botany deparment conducted visit of these students in the Medicinal Plants Garden on this occasion .

6. Medicinal Plants and Processing Products Model Exhibition

Botany department organized the exhibition of Medicinal Plants and Processing Products in collaboration with Warsa: Ethnic Knowledge Heritage Society Anjangaon and CARD Anjangaon under MoU on the occasion of National Science Day. It was organized to reach medicinal herbs and their processed products to the general public. This exhibition was inaugurated by Dr Amar Sarda Secretary, Sarda Education Society , Trustee of the society

Shri Sanjay Sarda , Dr Gautam Mehetre Principal Vidyaniketan Pharmacy College Anjangaon Surji, Shri Vijaykumar Ladole Chief Functionary CARD NGO Anjangaon Surji ,Principal of the college, Dr Bashisth Choubey and Professor and Head English department Dr Beena Rathi.

Dr. Mangesh Dagawal, Head of the Botany department informed about the medicinal herbs in the botanical gardens and how such an exhibition can reach the public with the information about medicinal plants. In this exhibition, about 55 students presented different medicinal plants, which said that the use of different medicinal plant such as Ashvgandha, Sarpgandha, Bramhi, Khanduchakka, Insulin plant, Samudrashok, Hadjod, Akalkadha, Asparagus, Adulsa, Gokarn, Pimpri, Lasunewel, Kalmegh and other medicinal plants. Nagarjuna Ayurvedic Aushadhi Vanaspati Farmer Producer Company and Surbhi Svadeshi Kendra Anjangaon Surji displayed their herbal products such as Pimpri powder, Safed musali powder and kadha in the exhibition. The members of the Patanjali Committee,NGO Lokjagar Sanghtan, Journalist in Anjangaon area, More than 400 Students from Smt Krishnabai Sarda English School, Vidyaniketan College of Pharmacy and various school in Anjangaon met the exhibition. Students of the college, teachers and non-teaching staff also visited the exhibition to know the information about the herbs and their products.

Beneficiary Citizens, students and faculty members :

S N	Title of Programme	No. of Students from college visited	No of Students Presented	No of teachers, non teaching staff, School children, other college students, reporter, Social worker & Citizens visited
1	**Medicinal Plant Exhibition**	150	55	250

7. World Forest Day : Medicinal Plant Sapling Preparation Training Programme-

On the occasion of **International Day of Forests (21st March 2024)**, the Department of Botany, in collaboration with the Social Forest Department (Anjangaon Surji Range), organized a one-day training programme on “Medicinal Plant Sapling Preparation.” The program aimed to educate and train students on the techniques and importance of propagating medicinal plants and to promote awareness about forest conservation.

Participants: 120 B.Sc. Botany Students

Expert Session by Resource Person:

- **Ms. Satyafula P. Solanke**, Ranger Forest Officer (RFO), delivered an insightful session on the techniques and processes involved in preparing saplings of medicinal plants.
- She shared practical knowledge and personal experiences, emphasizing the role of medicinal plants in ecological balance and community health
- Students were provided with practical training on sapling preparation under the guidance of Ms. Solanke and Dr Mangesh Dagawal of the Botany Department.
- Topics covered included seed selection, potting techniques, soil preparation, and nurturing saplings..

8. Distribution and Awareness Medicinal Plants in on Teacher Day, Convocation programme and International women's Day :

Medicinal plants saplings prepared in botanical garden made available for distribution in various college level programmes for cultivation, conservation awareness regarding their use on various diseases. Medicinal plants sapling gifted to teaching and non teaching staff of the college on the occasion of their birthday and also gifted to visitors as a regular practice.

9. Students participation in awareness programme :

Students conducted survey of wild edible plants, medicinal plants and cultivated medicinal plants and also involved in creating awareness regarding the use and cultivation of medicinal plants among the local people in this region.

Department of conducted Survey and awareness programme related to Medicinal plant, Wild edibles, Cultivated medicinal plants etc.

Participated students in Survey :

SN	TITLE OF SURVEY
1	Morphology, Recorded and Local uses of – Herbal Medicinal plants in Anjangaon Taluka region
2	Survey on Wild Edibles marketed in Anjangaon Taluk region –
3	Survey on Use of Medicinal Plants by Traditional Healers in Villages of Anjangaon Tahsil
4	Primary Metabolites detection in some cultivated Medicinal plants

10. Awareness through Social media like Facebook Page and group among the local people :

Department created Facebook page and group entitled Anjngaon Parisaratil Aushadhi Vanspati more than **700 people** joined this group. This group is exclusively for medicinal plant awareness every month Head of the department Dr. Mangesh Dgaawal posted

information along with photo of commonly use medicinal plants which is useful for the local people in Anjangaon Surji region.

11. Awareness through Popular article on Medicinal, wild edible plants in regional language :

Department faculty member started the activity for the awareness of medicinal plant identification, medicinal use, Spiritual importance, cultivation practices by publishing popular article in various news papers on the occasion of various festivals.

12. Medicinal Plants Visited by other colleges and school students –

- Vidyaniketan Pharmacy College Anjangaon students visited our college Medicinal Plant Garden on 20 December 2023. More than 50 students and 4 faculty members visited and sapling gifted to them on the occasion of their visit.
- Students of Shrimati Krishnabai Sarda English Medium School Anjangaon Surji visted garden on the occasion of National Science Day on 28th February 2024. Near about 200 students visited medicinal plant garden.
- **More than 300 students from 17 Junior College of Anjangaon Surji Tahsil visited garden.**
- **RCM business and Sarojdevi Foundation Bhilwara (Rajasthan) members Visited garden 14th january 2024 more than 100 members visited.**
- Faculty members from various colleges also visited Medicinal plant garden

Activity organized under MoU and Collaborations

13. An initiative taken by Department of Botany, Smt Radhabai Sarda College and CARD NGO :- (MoU Signed between College, Dr Panjabrao Deshmukh Krushi Vidyapith Akola and CARD AnjnagaonnSurji on 27th October 2021)

Pippali crop is cultivated on large scale in Western Vidarbha region by small and marginal farmers from last many generations. The crop is known for its use in medicine and spices in Asia, Europe and Africa continents. However, the crop has found limited domestic market.. Dr . Bashisth Choubey,Principal and Dr. Mangesh Dagawal, Head, Department of Botany of Smt Radhabai Sarda College, Anjangaon Surji has announced willingness to provide necessary technical assistance for the most important Geographical Indication (GI) of crops to improve its marketability in national and international marketing. It has been conveyed to Technical Adviser, Export, Maharashtra State Horticulture and Medicinal Plants Board, Pune, Director, Nagarjuna Medicinal Plants Nursery, Dr. Punjabrao Deshmukh Agricultural University, Akola and Regional Centre of Medicinal Plants Facilitation Centre, Ayush Ministry. Geographical indication (GI) is a kind of standardized record which deals

with the geo-botanical information of the plant to maintain qualitative consistency as well to preserve their salient features. These entries will help create legal protections, prevent unauthorized patents, provide more scope for formation of national and international brands, and will increase trade importance globally.

The Department of Botany of Smt Radhabai Sarda College Anjangaon Surji is ready to assist and provide any kind of technical help in Geographical Indication (GI) of crops as College is situated in the same region. It will speed up the work with immediate consideration. At the same time, under the coordination agreement signed between the college and the CARD NGO, both the parties will work at grassroot level to address the socio-economic issues of the growers effectively to link up the process with Sustainable Development Goals (SDG) of the UN.

14. Awareness creation of farmers Awareness creation of farmers –

(Activity organized in collaboration with CARD Anjangaon Surji on 3rd July 2023)

CARD Anjangaon Surji cultivars Awareness creation Program for Georaphical Indication (GI) of Pimpli cultivated in Anjangaon region in this Program Shri Vijaykumar Ladole Chief Functionary CARD inspired the farmers for VCMPP and Dr Mangesh Dagawal Associate Professor and Head Department of Botany Smt Radahabai Sarda College Anjangaon Surji delivered talk on the process and requirements for GI. certification under the MOU (Collaboration between CARD and College)

15. Meeting attended by faculty members for GI organized by District Agricultural Officer Amravati on 7th May 2024

Beneficiaries :

- Students
- Faculty members
- Non teaching staff
- Alumni
- Visitors
- Local people
- Farmers

Out Come of the activity:

1. Awareness created for Conservation and Cultivation of medicinal plants among the students, faculty and local people
2. Students, faculty and local people benefited through various activities like popular article and social media for awareness regarding the medicinal plant cultivation and use.
3. Improvement of health through medicinal plants.
4. Students, faculty members and local people understand the identification and use of common medicinal plants.
5. Students gained hands-on experience in preparing medicinal plant saplings.
6. Awareness about the ecological and medicinal importance of plants was enhanced among participants.
7. The event fostered collaboration between the Department of Botany and the Social Forest Department, paving the way for future initiatives.

Dr.Mangesh J.Dagawal
Head
Department of Botany
Smt.Radhabai Sarda Arts,
Commerce & Science College,
Anjangaon Surji,Dist.Amravati (M.S.

Forwarded through

SMT.R.S.COLLEGE
Dist. Amravati
ANJANGAON SURJI

Principal
PRINCIPAL
Smt.Radhabai Sarda Arts,
Commerce & Science College
Anjangaon Surji

Programme photo and News published

Programme 1- Tree Plantation

Plantation programme – Princiapl Dr Bashisth Choubey faculty members and students

2. Preparation of Medicinal Plants Saplings

Students Participation in sapling preparation

Saplings prepared by the students

3. Awareness and Free Distribution of Medicinal

Medicinal Plant Saplings gifted to garden visitors

Medicinal Plant Saplings gifted to garden visitors

Medicinal Plants Awareness Creation among the first year students in Induction Programme

Medicinal Plants and Processing Products Model Exhibition

National Science Day Celebration- Medicinal Plant Exhibition

Shri Ladole CARD Anjangaon ,Dr Mehtare Principal Phrmacy College ,Principal Dr Bashisth Choubey and Faculty members

Herbal Products and Value added plant material presentation by students

Exhibition visited by Reporter and local people

School students visited exhibition

News published

TheHitavada

Vidarbha Line | 2024-03-05 | Page- 4

ehitavada.com

Amravati, Holy Cross Maratin School, Amravati and at

customs and Indian culture. Also, polycystic ovarian dis-

Guests present at the exhibition.

Exhibition of medicinal plants organised

■ **Our Correspondent**
ANJANGAON SURJI, Mar 4

BOTANY Department of Smt Radhabai Sarda Arts, Commerce and Science College, Anjangaon Surji, organised an exhibition of medicinal plants and processing products in collaboration with Warsa:

Ethnic Knowledge Heritage Society, Anjangaon Surji, and CARD, Anjangaon Surji, on the occasion of National Science Day. The exhibition was organised to reach medicinal herbs and their processed products to the general public.

The exhibition was inaugurated by Dr Amar Sarda, Secretary, Sarda Education Society, Sanjay Sardar, Trustee of the societ, Dr Gautam Mehetre, Principal Vidyaniketan Pharmacy College, Anjangaon Surji, Vijaykumar Ladole, Chief Functionary CARD NGO Anjangaon Surji, Dr Bashisth Choubey, Principal of the College and Prof Dr Beena Rathi, Head of English Department.

Dr Mangesh Dagawal, Head of the Botany Department, informed about medicinal herbs in the botanical gardens and how such an exhibition can inform people about medicinal plants. About 55 students presented different medicinal plants such as Ashvgandha, Sarpgandha, Bramhi, Khanduchakka, Insulin plant, Samudrashok, Hadjod, Akalkadha, Asparagus, Adulsa, Gokarn, Pimpri, Lasunewel, Kalmegh and other medicinal plants. Nagarjuna Ayurvedic Aushadhi Vanaspati Farmer Producer Company and Surbhi Svadeshi Kendra Anjangaon Surji displayed their herbal products such as Pimpri powder, Safed musali powder and kadha in the exhibition. Members of Patanjali Comittee, NGO Lokjagar Sanghatana, Journalist in Anjangaon Surji area, more than 400 students from Smt Krishnabai Sarda English School, Vidyaniketan College of Pharmacy and various school in Anjangaon Surji visited the exhibition. Students of the college, teachers and non-teaching staff also visited the exhibition.

Dr Mangesh Dagawal, Keshav Makode, Ramchandra Kulkarni, Akshay Thakre, Vaishnavi Barbde, Botany department students, non-teaching staff Santosh Sarode, and Shivnath Ingle worked hard for the exhibition.

Powered by iDocuments

World Forest Day : Medicinal Plant Sapling Preparation Training Programme

Ms. Satyafula P. Solanke, Ranger Forest Officer (RFO), **Faculty members and students**

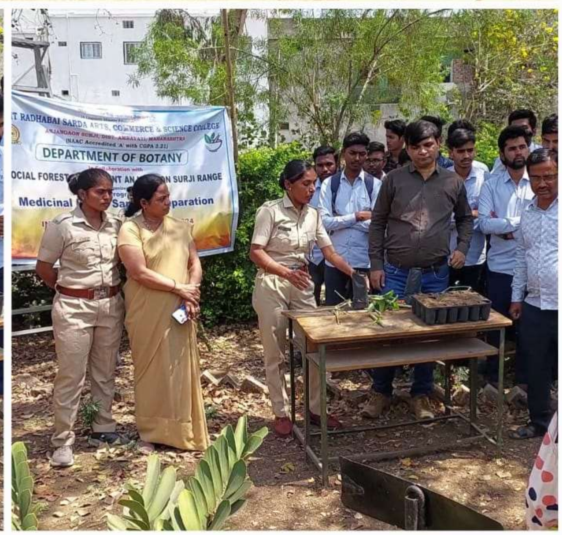

Demonstration for plant sapling preparation by Dr Mangesh Dagawal

News Published

लोकमत

सारडा महाविद्यालयात औषधी वनस्पती रोपनिर्मिती कार्यशाळा

लोकमत न्यूज नेटवर्क

अंजनगाव सुर्जी : स्थानिक श्रीमती राधाबाई सारडा महाविद्यालयातील वनस्पतिशास्त्र विभाग व सामाजिक वनीकरण विभाग यांच्या संयुक्त विद्यमाने २१ मार्च रोजी जागतिक वन दिनानिमित्त विद्यार्थ्यांना वन दिनाचे महत्त्व समजावून औषधी वनस्पती रोपटे तयार करण्याचे प्रात्यक्षिकासह मार्गदर्शन करण्यात आले.

सामाजिक वनीकरण विभागाच्या वनपरिक्षेत्र अधिकारी सत्यफुला सोळंके यांनी रोपटे बनविण्याबद्दल मार्गदर्शन केले. वनस्पतिशास्त्र विभागप्रमुख मंगेश डगवाल यांनी वनस्पतिशास्त्र उद्यानामधील औषधी वनस्पतींची माहिती दिली. विविध प्रकारच्या वनस्पतींची रोपटी कशी तयार केली जातात, त्याकरिता कोणत्या प्रकारची सामग्री व झाडाचे खोड, बिया कशा प्रकारे पाहिजे, याबद्दलचे मार्गदर्शन केले. यावेळी वनपाल जी.पी. सोळंके, वनरक्षक व्ही.एन. चौधरी व एस.आर. पुंडकर, इंग्रजी विभागप्रमुख बीना राठी, अधीक्षक नितीन गोमासे व गजानन मंडवे उपस्थित होते. अडुळसा, पानफुटी, कांडवेल , कोरफड, गुळवेल, गुंज व इतर औषधी वनस्पतींची रोपटी १५० हून अधिक विद्यार्थ्यांनी तयार केली. केशव माकोडे, रामचंद्र कुळकर्णी, अक्षय ठाकरे, वैष्णवी बारब्दे, संतोष सरोदे, शिवनाथ इंगळे व विभागातील विद्यार्थ्यांनी परिश्रम घेतले.

Hello Amravati
Page No. 2 Mar 25, 2024
Powered by: erelego.com

Distribution and Awareness Medicinal Plantsm on Teacher Day, Convocation programme and birthday :

BOTANICAL-GARDEN
GalaxyA73 Dr Mangesh
19 December 2023 3:17 pm

BOTANICAL-GARDEN
GalaxyA73 Dr Mangesh
1 January 2024 3:10 pm

BOTANICAL-GARDEN
GalaxyA73 Dr Mangesh
22 December 2023 4:13 pm

BOTANICAL-GARDEN
GalaxyA73 Dr Mangesh
3 January 2024 4:16 pm

BOTANICAL-GARDEN
पदवी वितरण समारंभ
GalaxyA73 Dr Mangesh
11 January 2024 12:08 pm

BOTANICAL-GARDEN
GalaxyA73 Dr Mangesh
18 January 2024 11:42 am

BOTANICAL-GARDEN
GalaxyA73 Dr Mangesh
16 February 2024 12:28 pm

9. Awareness creation through Social media like Face book Page and group among the local people :

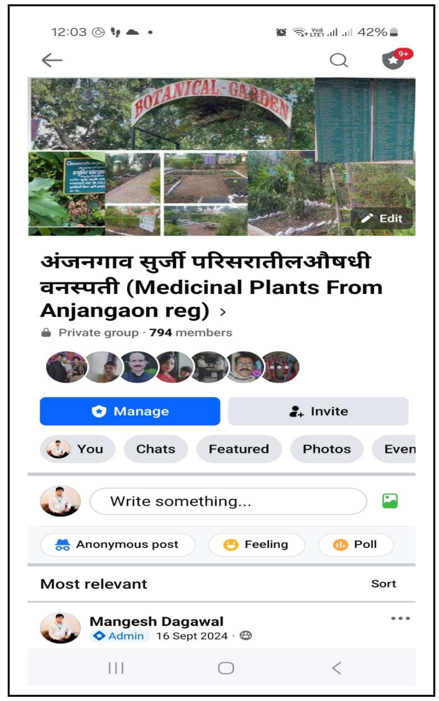

10. Awareness through Popular article on Medicinal, wild edible plants in regional language :

सकाळ

जिवती : धार्मिक महत्त्व प्राप्त असलेली पौष्टिक रानभाजी

श्रावण महिन्याच्या शुक्रवारी जिवतीची केली जाते पूजा

अंजनगावसुर्जी : बाजारात जिवतीची फुले विकताना ग्रामस्थ.

▸ गजेंद्र मंडलिक : सकाळ वृत्तसेवा

अंजनगावसुर्जी, ता. १९ : लहान मुलांच्या दीर्घ आयुष्यासाठी श्रावण महिन्याच्या शुक्रवारी जिवतीची पूजा करतात. त्याप्रसंगी नैवद्याचा मान असलेल्या भाजीला जिवतीची फुले म्हणून ओळखले जाते व त्याच फुलांना दोडीची फुले म्हणून संबोधतात. धार्मिक महत्त्व असलेली ही पौष्टिक रानभाजी आहे. आपल्या पूर्वजांनी अपत्यांच्या सुखसमृद्धीसाठी जिवतीची प्रथा पाडून या रानभाजीला तिचे नाव देणे यात निश्चितच या भाजीचे महत्त्व दडले आहे.

दरवर्षी पावसाळ्यात बाजारामध्ये जिवतीची रानभाजी विकायला येत असते, जी खूप कमी प्रमाणात उपलब्ध असते. या जंगली वनस्पतीचे शास्त्रीय नाव टेलोस्मा पॅलिडा असून ती ॲपोसायनेसी कुळातील आहे. एक विस्तृत, झुडूप गुळगुळीत तीन मीटरपर्यंत उंची असलेली वनस्पती आहे. या वनस्पतीचा उपयोग पारंपरिकपणे डांग्या खोकला, सर्दी आणि दम्याचा उपचार करण्यासाठी होतो. फळांमधून मिळविलेले दुधाळ लेटेक्स ल्युकोडर्मा आणि इतर त्वचेच्या रोगांमध्ये वापरले जाते. या वनस्पतीची फुले दरवर्षी पावसाळ्यात अंजनगावसुर्जी बाजारामध्ये विकायला येत असतात. त्या फुलांची भाजी या परिसरातील लोकं खात असतात. फुलांची भाजी अतिशय चविष्ट आहे व पौष्टिकसुद्धा आहे. या जिवतीच्या वेलीला धार्मिक महत्त्व प्राप्त आहे, त्याचे नाव त्या प्रथेच्या आधारावरच दिल्या गेले आहे. धार्मिक प्रथेनुसार जिवती ही देवता लेकूरवाळी बाई असून तिची पूजा विदर्भ आणि मराठवाड्यामध्ये श्रावणातील शुक्रवारी केली जाते. तिच्या पुजेसाठी आणि नैवेद्य म्हणून त्या वेलीच्या फुलांची भाजी करून ठेवतात, त्याच कारणामुळे त्याला जिवती, असे नाव या भागामध्ये देण्यात आले आहे.

या वनस्पतीचा आतापर्यंतच्या संशोधननुसार प्रजोत्पादनामध्ये उल्लेख आलेला नाही. परंतु धार्मिक प्रथेनुसार जिवती ही लेकूरवाळी बाई आहे, त्यामुळे याचा संबंध प्रजोत्पादनाशी आहे की नाही, हे वैज्ञानिकदृष्ट्या आहे का, हे तपासणे गरजेचे आहे.

“ बाजारामध्ये सर्वेक्षण केले असता असे लक्षात आले की जिवतीच्या फुलांचे प्रमाण खूप कमी असते. ती फुले महागसुद्धा असतात. अशाप्रकारच्या औषधी वनस्पतीची लागवड केल्यास त्याचे प्रमाण वाढून शेतकऱ्यांना आर्थिक आधार होऊ शकतो व सामान्य जनतेला पौष्टिक रानभाजी मिळू शकते. या वनस्पतीच्या माहितीचा प्रचार व प्रसार होण्याकरिता महाराष्ट्रातील वारसा : एथनिक नॉलेज हेरिटेज सोसायटी अंजनगाव ही संस्था डॉ. प्रभा भोगांवकर यांच्या अध्यक्षतेखाली कार्य करीत आहे.

-डॉ. मंगेश डगवाल,
सहयोगी प्राध्यापक, श्रीमती राधाबाई सारडा महाविद्यालय, अंजनगावसुर्जी.

Nagpur, Main
20/07/2023 Page No. 102

सकाळ

धार्मिक महत्त्व असलेले आपट्याचे झाड

दसऱ्याच्या दिवशी सोनं म्हणून होतो पानांचा वापर

▸ गजेंद्र मंडलिक :
सकाळ वृत्तसेवा

अंजनगावसुर्जी, (अमरावती) ता. २३ : दसरा सणाला हिंदू धर्मात फार महत्त्व आहे. या दिवशी सीमोल्लंघन करून आपटा व शमी दोन्ही वनस्पती आणली जाते. दसऱ्याच्या दिवशी लोकं आपटा किंवा भोसा या वृक्षाची पाने एकमेकांना भेटून सोनं म्हणून देतात व मैत्रीभाव जपतात.

या वृक्षाचे शास्त्रीय नाव बाहुनिया रेसिमोसा आहे. जॉन व कॅस्पर बहिम या दोघा बंधूंच्या स्मृती जपण्यासाठी बाहुनिया हे नाव जोड पाने असणाऱ्या वृक्षवर्गाला देण्यात आले. याला संस्कृतमध्ये अश्मन्तक, युग्मपत्र, कुशली, अश्मागू या नावांनी ओळखले जाते. मराठीमध्ये यास भोसा व आपटा म्हणतात.हा एक लहान वृक्ष असून याचे मुख्य आकर्षण म्हणजे याची पाने होत. ही पाने कांचनासारखी युग्मपत्र लहान व कडक असतात. याला मार्च ते जुलैदरम्यान फुले येतात. त्याच्या फुलांकडे बहुतांशी लोकं लक्ष देत नाहीत, कारण ती हिरवट रंगाची अगदी लहान लहान असतात. त्याचा वापर खाण्यामध्ये

अंजनगावसुर्जी : बाजारात विक्रीस उपलब्ध

भाजी म्हणून केल्या जातो. याच्या कोवळ्या पानांची व फुलांची भाजी विविध क्षेत्रातील लोकं खात असल्याने याची एक रानभाजी म्हणून देखील ओळख आहे. आयुर्वेदात याच्या पानांचा वापर मलेरिया, खोकाला, युरिनेशन, मासिक पाळी इत्यादींच्या आजारावर करतात. अतिसारावर याच्या पानांचा रस मिऱ्यांसोबत दिल्या जातो. वृक्षाचे महत्त्वाचे आकर्षण म्हणजे याला प्राप्त झालेले धार्मिक महत्त्व. याचा दसऱ्याच्या दिवशी सोने म्हणून वापर करतात. अशा या धार्मिक व औषधी वनस्पती म्हणून महत्त्व असलेल्या वनस्पतीचे जतन करणे जैवविविधतेच्या दृष्टीने महत्त्वाचे आहे.

“ आपटा झाडातील गुणांच्या माहितीचा प्रचार आणि प्रसार होण्याकरिता महाराष्ट्रातील वारसा एथनिक नॉलेज हेरिटेज सोसायटी अंजनगाव ही संस्था डॉ. प्रभा भोगांवकर यांच्या अध्यक्षतेखाली कार्य करीत आहे. आपटा व शमीसारख्या अनेक धार्मिक तसेच औषधी गुणधर्म असलेल्या वनस्पती आहेत. त्यांच्या जतनासाठी प्रयत्न सुरू आहे.

-डॉ. मंगेश डगवाल
सहयोगी प्राध्यापक, अंजनगाव.

Nagpur, Main
24/10/2023 Page No. 102

गणपतीला प्रिय असलेल्या २१ पत्रीतील ‘दूर्वा !

देशोन्नती वृत्तसंकलन...

अंजनगावसुर्जी ▪ दूर्वा ही भारतातील तुळशीनंतर सर्वात पवित्र मानल्या गेलेल्या अधिक धार्मिक महत्त्व प्राप्त असलेल्या वनस्पतीपैकी गणपतीला फार प्रिय असलेली एकवीस पत्रीतील वनस्पतीपैकी एक असून हे दीर्घ आयुष्याचे प्रतीक आहे.

मराठीमध्ये यास दूर्वा व हरळी, हिंदीमध्ये दुरबा म्हणून ओळखतात. संस्कृतमध्ये या वनस्पतीला अनेक नावे आहेत जसे दूर्वा, अमृता, अनंता, भार्गवी, हरिता, शीत, गोलोमी, निल दूर्वा, शतपर्वा, मंगळा, विजया, गौरी, शांता, शिवेष्ठा, सहत्रवीर्या, श्वेतदंडा, शितलता, विघ्ना. ‘दूर्वा’ हा शब्द ‘दुहु’ आणि ‘आवम ’ या शब्दापासून तयार झाला आहे. दुहू म्हणजे दूर असलेले आणि आवम म्हणजे जवळ आणते ते.

या वनस्पतीचा उपयोग आयुर्वेद, सिद्धा, युनानी, होमीयोपॅथी इत्यादी औषधी प्रणालीमध्ये केल्या जातो. आयुर्वेदिक ग्रंथातील माहितीनुसार या वनस्पतीमध्ये लघु, रस, आणि वीर्य हे गुणधर्म असून रसामध्ये मधुरस, कशायरस आणि तिक्त रस आहे. कफ आणि पित्त याचे शमन करण्यासोबतच हे शरीरामध्ये उत्तम शितक म्हणून काम करते. आतापर्यंतच्या संशोधन व शोधनिबंधातील माहितीनुसार ही वनस्पती रोगप्रतिकारक्षमता वाढवणारी, मधुमेह, अल्सर, जळजळ, रक्तस्त्राव, त्वचारोग, उलट्या, अतिसार, हगवण, मुत्रविकार इत्यादी रोगांवर गुणकारी आहे. आयुर्वेदानुसार दुर्वांच्या देठाचा रस मूत्रविकारांवर आणि रक्तस्त्राव थांबविण्यासाठी उपयोगी आहे. याचा ताजा रस किंवा लेप जखमा, कापणे, नाक फुटणे यावर गुणकारी आहे. संधिवातामध्ये सांध्यावर याचा लेप लावल्यास आराम पडतो. प्राप्त माहितीनुसार या वनस्पतीच्या पानांचा उपयोग पायांच्या चिखल्या बऱ्या करण्यासाठी करतात. तोंडातील फोड (तोंड येणे) यासाठी याचा रस उपयोगी आहे. दिर्घकाळ चालणाऱ्या मासिक पाळीवर याच्या पानांचा रस मधासोबत घेतल्यास आराम मिळू शकतो. एसिडिटी व पोटाच्या विकारावरदेखील याच्या पानांचा रस उपाशी पोटी घेतल्यास आराम वाटू शकतो. युनानी औषधी प्रणालीनुसार या वनस्पतीचा उपयोग मेंदू व हृदयाचे टॉनीक म्हणून केल्या जातो.

या वनस्पतीचा वापर विविध प्रकारच्या उपलब्ध आयुर्वेदिक औषधीमध्ये जसे सायरप, तेल, टॅबलेट, चूर्ण या मध्ये केला जातो. तसेच एका शोधनिबंधानुसार या वनस्पतीपासून कागददेखील तयार करण्यात येतो. दूर्वा ही औषधी वनस्पती व अधिक धार्मिक महत्त्व असलेली वनस्पती आहे. याचा प्रसारही खुप होतो. ज्या रिकाम्या जागी ती वाढते, त्या ठिकाणी ती मातीची धूप कमी करण्यास मदत करते.

औषधी गुणधर्मासोबतच या वनस्पतीला अधिक धार्मिक महत्व प्राप्त आहे. वैदिक सूची व ऋगवेद या मध्ये ‘दूर्वा’ चा उल्लेख केला आहे. हिंदू उपासनेत हे गवत अत्यंत पवित्र समजले जाते. गणपतीला तर दूर्वा फार प्रिय आहे, त्या शिवाय त्यांची पूजा अपूर्ण समजल्या जाते. गणपतीचे पूजन करताना २१ दुर्वाच्या २१ जुड्या किंवा त्यांचा हार गणपतीला अर्पण करतात. गणपतीला दूर्वा अत्यंत प्रिय असण्यामागे एक पौराणिक कथा आहे .

धार्मिक महत्त्व व औषधी गुणधर्म असलेल्या वनस्पतीच्या माहितीचा प्रचार व प्रसार होण्याकरिता महाराष्ट्रातील वारसाः एथनिक नॉलेज हेरिटेज सोसायटी अंजनगाव ही संस्था डॉ. प्रभा भोगांवकर यांच्या अध्यक्षतेखाली कार्य करत आहे. दुर्वासारख्या अनेक धार्मिक व औषधी गुणधर्म असलेल्या वनस्पती आहेत, ज्या सोबत आपली संस्कृती, रूढी व परंपरा यांच्याशी जुळलेली आहे. अशा प्रकारचा वारसा व ज्ञान कामम राहून त्याचे जतन करण्यासाठी सध्या राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरणामध्ये देखील 'भारताचे पारंपारिक ज्ञान' यावर भर देण्यात आला आहे.

- डॉ. मंगेश डगवाल
सहयोगी प्राध्यापक वनस्पतीशास्त्र विभाग
श्रीमती राधाबाई सारडा कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय

Medicinal Plants Garden Visited by other colleges and school students –

- Vidyaniketan Pharmacy College Anjangaon students visited our college Medicinal Plant Garden on 20 December 2023. More than 50 students and 4 faculty members visited and sapling gifted to them on the occasion of their visit.
-

.

लोकमत

अक्कलकाढा, इन्सुलिन प्लांट, समुद्रशोक, अडुळसा अन् बरेच काही

अंजनगाव सुर्जी शहरातील उद्यानात शंभरावर औषधी वनस्पती

लोकमत न्यूज नेटवर्क

अंजनगाव सुर्जी : श्रीमती राधाबाई सारडा महाविद्यालयातील वनस्पतिशास्त्र विभागाच्यावतीने औषधी वनस्पती उद्यान तयार करण्यात आले आहे. येथे शंभरपेक्षा अधिक औषधी वनस्पतींचे जतन करण्यात आले आहे.

लोकांपर्यंत औषधी वनस्पतींची माहिती पोहोचावी, त्याची ओळख व्हावी, त्याचे योग्यरीत्या संवर्धन व्हावे, या उद्देशाने हे उद्यान तयार करण्यात आले आहे. या उद्यानाला विद्यानिकेतन फार्मसी कॉलेजच्या विद्यार्थ्यांनी नुकतीच भेट देऊन औषधी वनस्पतींची ओळख, उपयोग व गुणधर्म जाणून घेतले. उद्यानात अक्कलकाढा, इन्सुलिन प्लांट, समुद्रशोक, अडुळसा, शतावरी, गुळवेल, गोकर्ण, शतावरी, अडुळसा, कोरांटी, काळमेघ, गुंज, पानफुटी, खंडुचक्का, निर्गुडी व इतर औषधी वनस्पतींची लागवड वनस्पतिशास्त्र विभागप्रमुख मंगेश डगवाल यांच्या देखरेखीत करण्यात आली आहे.

उद्यानात औषधी वनस्पतीचे महत्व जाणून घेताना महाविद्यालयीन विद्यार्थी

रोपटी दिली जातात भेट

उद्यानामध्ये विद्यार्थी औषधी वनस्पती रोपटी बनविण्याचे प्रशिक्षण घेतात व ती रोपटी परिसरातील लोकांना भेट म्हणून दिली जातात. अंजनगाव तालुक्यातील लोकांनी उद्यानास भेट देऊन त्याचा लाभ घ्यावा, असे आवाहन प्राचार्य वशिष्ठ चौबे यांनी केले आहे.

Hello Amravati
Page No. 2 Dec 25, 2023
Powered by: erelego.com

सकाळ

औषधी वनस्पती उद्यानास विद्यार्थ्यांची भेट

सारडा महाविद्यालयात १०० औषधी वनस्पतींची लागवड व संवर्धन

सकाळ वृत्तसेवा

अंजनगावसुर्जी, ता. २७ : स्थानिक श्रीमती राधाबाई सारडा कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालयातील वनस्पतिशास्त्र विभागाच्या वतीने औषधी वनस्पती उद्यान तयार करण्यात आले आहे. या उद्यानाला अंजनगाव परिसरातील विद्यानिकेतन फार्मसी कॉलेज येथील विद्यार्थ्यांनी औषधी वनस्पतीची ओळख, उपयोग व गुणधर्म जाणून घेण्याकरिता भेट दिली.

जवळपास ५० विद्यार्थ्यांनी पाच शिक्षकांसह सहभाग घेतला. वनस्पतिशास्त्र विभाग प्रमुख डॉ. मंगेश डगवाल यांनी उद्यानामध्ये असलेली औषधी वनस्पती यांची ओळख व उपयोगाबद्दलची माहिती दिली.

सारडा एज्युकेशन सोसायटीचे सचिव अमर सारडा, संस्थेचे सर्व पदाधिकारी व महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. वशिष्ठ चौबे याच्या मार्गदर्शनात सदर उद्यान तयार करण्यात करण्यात आले आहे. यामध्ये डॉ. मंगेश डगवाल यांनी विविध ठिकाणांवरून औषधी वनस्पती गोळा करून त्याचे संवर्धन केले आहे. उद्यानामध्ये विद्यार्थी औषधी वनस्पती रोपटे बनविण्याचे प्रशिक्षण घेतात व ती रोपटे परिसरातील लोकांना भेट म्हणून दिल्या जाते.

विद्यार्थ्यांना माहिती देताना डॉ. मंगेश डगवाल.

तालुक्यातील लोकांनी उद्यानास भेट देऊन त्याचा लाभ घ्यावा, असे आवाहन प्राचार्य डॉ. वशिष्ठ चौबे व डॉ. मंगेश डगवाल यांनी केले आहे. भेट दिलेल्या शिक्षक व विद्यार्थ्यांना उद्यानात तयार करण्यात आलेल्या औषधी वनस्पती रोपटे प्राचार्य डॉ. वशिष्ठ चौबे, डॉ. सत्येंद्र गडपायले, डॉ. इंदल जाधव, रामचंद्र कुळकर्णी यांच्या हस्ते देण्यात आले.

Nagpur,Amravati-Today
28/12/2023 Page No. 4

देशोन्नती

सारडा महाविद्यालयातील औषधी वनस्पती उद्यानास विद्यानिकेतन फार्मसी कॉलेजच्या विद्यार्थ्यांची भेट

१०० औषधी वनस्पतींची लागवड व संवर्धन

देशोन्नती वृत्तसंकलन...

अंजनगांव सुर्जी ▪ स्थानिक श्रीमती राधाबाई सारडा कला वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालयातील वनस्पतीशास्त्र विभागाच्यावतीने औषधी वनस्पती उद्यान तयार करण्यात आले आहे. सर्व लोकांपर्यंत औषधी वनस्पतींची माहिती पोहोचावी, त्याची ओळख व्हावी व त्याचे योग्यरीत्या संवर्धन व्हावे या उद्देशाने हे उद्यान तयार करण्यात आले आहे.

या उद्यानाला अंजनगाव परिसरातील विद्यानिकेतन फार्मसी कॉलेज अंजनगावसुर्जी येथील विद्यार्थ्यांनी औषधी वनस्पतीची ओळख, उपयोग व गुणधर्म जाणून घेण्याकरिता भेट दिली. जवळपास ५० विद्यार्थ्यांनी ५ शिक्षकांसह सहभाग घेतला. वनस्पतिशास्त्र विभागप्रमुख डॉ. मंगेश डगवाल यांनी उद्यानामध्ये असलेली औषधी वनस्पती याची ओळख व उपयोगाबद्दलची माहिती दिली. उद्यानातील औषधी वनस्पती अक्कलकाढा, इन्सुलिन प्लांट, समुद्रशोक, अडुळसा, शतावरी, गुळवेल,गोकर्ण, शतावरी अडुळसा, कोरांटी, काळमेघ, गुंज, पानफुटी, खंडूचक्का, निर्गुडी व इतर औषधी वनस्पतींचे वेगवेगळया आजारावर काय उपयोग आहे, हे सांगितले.

सारडा एज्युकेशन सोसायटीचे सचिव डॉ. अमर सारडा, संस्थेचे सर्व पदाधिकारी व महाविद्यालयाचे प्राचार्य डॉ. वशिष्ठ चौबे याच्या मार्गदर्शनात सदर उद्यान तयार करण्यात करण्यात आले असून यामध्ये डॉ. मंगेश डगवाल यांनी विविध ठिकाणावरून औषधी वनस्पती गोळा करून त्याचे संवर्धन केले आहे. उद्यानामध्ये विद्यार्थी औषधी वनस्पती रोपटे बनविण्याचे प्रशिक्षण घेतात व ती रोपटे परिसरातील लोकांना भेट म्हणून दिल्या जाते. अंजनगाव तालुक्यातील लोकांनी उद्यानास भेट देऊन त्याचा लाभ घ्यावा, असे आवाहन प्राचार्य डॉ. वशिष्ठ चौबे व विभागप्रमुख वनस्पतीशास्त्र विभाग डॉ. मंगेश डगवाल यांनी केले आहे. भेट दिलेल्या शिक्षक व विद्यार्थ्यांना उद्यानात तयार करण्यात आलेल्या औषधी वनस्पती रोपटे प्राचार्य डॉ वशिष्ठ चौबे, डॉ. सत्येंद्र गडपायले, डॉ. इंदल जाधव, रामचंद्र कुळकर्णी यांच्याहस्ते देण्यात आले. (**प्रतिनिधी**)

Deshonnati Edition
Dec 30, 2023 Page No. 4
Powered by : eReleGo.com

- Students of Shrimati Krishnabai Sarda English Medium School Anjangaon Surji visted garden on the occasion of National Science Day on 28th February 2024. Near about 200 students visited medicinal plant garden.

Garden visited by various stakeholder

Vidybharti College Amravati Teachers visited garden

- **RCM business and Sarojdevi Foundation Bhilwara (Rajasthan) members Visited garden 14th january 2024 more than 100 members visited.**

Principal Dr Mehtare visited garden

Garden visited by Junior college students on the occasion of NEP School Connect

Galaxy A73 Dr Mangesh
23 February 2024 2:47 pm

BOTANICAL-GARDEN
Galaxy A73 Dr Mangesh
23 February 2024 2:34 pm

Activity organized under MoU and Collaborations

Awareness creation of farmers –
(Activity organized in collaboration with CARD Anjangaon Surji on 3rd July 2023)

Meeting attended at District Agricultural office at Amravati

Meeting attended by faculty members for GI organized by Ditrict Agricultural Officer Amravati on 7th May 2024

Community Action For Rural Development Society (CARD)

(Krushiratna - 2021, Krushibhushan - 2011, GoM)

Ladole Bhuvan, Near Rest House, PO: Anjangaon Surji, Dist: Amravati (444705), Maharashtra, India
Cell#: 09822724939, Email: cardanj1@gmail.com, www.cardanj.com

दि.०३/०५/२०२४
क्र.: C-7/24-25

प्रति,
डॉ मंगेश डगवाल,
वनस्पतिशास्त्र विभाग प्रमुख,
श्रीमती राधाबाई सारडा कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय अंजनगाव सुर्जी

प्रेषक,
विजयकुमार लाडोळे,
प्रमुख कार्यकर्ता, कार्ड संस्था, अंजनगाव सुर्जी
अमरावती ४४४७०५

विषय: पिंपळीच्या भौगोलिक चिन्हांकनाबाबत बैठकीचे आमंत्रण

संदर्भ: 1) मा जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी, कार्यालय पत्र जावक क्र./जिअकृअ/फलो-१/२२०१/२४ दि. २/५/२०२४

2) कार्ड आणि डॉ.पंजाबराव देशमुख कृषी विदयापीठासोबत सामंजस्य करार. अकोला दिनांक 27.10.2021

मा महोदय,

उपरोक्त विषयान्वये, मी आपणास पिंपळीच्या भौगोलिक चिन्हांकनाच्या प्रक्रियेबाबत मा. जिल्हा अधीक्षक कृषी अधिकारी, अमरावती यांच्या कार्यालयात दि 07.05.2024 रोजी होणाऱ्या कार्य सादरीकरण बैठकीस सकाळी ११.३० उपस्थित राहण्याची नम्र विनंती करतो.

तुमचा विश्वासू
V. B. Ladole
(विजयकुमार लाडोळे)
प्रमुख कार्यकर्ता, कार्ड संस्था, अंजनगाव सुर्जी

Community Action
For Rural Development Society
Anjangaon Surji, Amravati.
Maharashtra, India.